quod quædam *b* consuetudo in Ungaria inolevit, ut multitudo populi plerumque de parochia unius Episcopi in diœcesim alterius transferatur, in qua licet per multa tempora moram habuerit, uterque tamen Episcoporum, tam is, cujus parochia relinquitur, quam is cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit: unde & invidiæ, & contentiones oriuntur. Ideoque nos tua duxit fraternitas consulendos, cui potius decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quod si de artificio, vel negotiatione aliqua, & agricultura, quam infra terminos parochiæ, in qua moratur, exercet, vel aliis hujusmodi decimæ solvantur, æquum est ut illi Ecclesiæ reddantur, in qua ille, qui reddit, per totum anni circulum audit divina, & Ecclesiastica percipit Sacramenta. Apostolus enim dicit: Si vobis seminavimus spiritualia, &c. Super decimis vero messium, vel fructibus arborum, si coluerint in alia parochia, quam in ea in qua habitant, quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur, certum aliquod non duximus respondendum. Tu vero eligas in hoc casu id ex quo vel nullum, vel minus noveris scandalum generari.

NOTÆ.

a *Strigon.*) Ita legitur in 1. collectione, *sub hoc tit. c.* 29. & post Conc. Later. *p.* 50. *c.* 39. de Strigoniensi Ungariæ Metropoli nonnulla adduxi *in c. penult. de postul. Prælat.* & commentarium hujus textus dedi *in c. cum sint homines.*

b Consuetudo.) Quæ totum facit in hac decimarum materia. Ut autem agnoscamus ejus vim, & auctoritatem quoad decimas, & earum præstationem, sciendum est, Joan. Andream, & Innocentium, *in c. aliquibus, hoc tit.* asseruisse decimarum obligationem a jure divino provenire, ideoque consuetudine mutari non posse. Qua sententia omissa, alii existimarunt, discrimen esse constituendum inter decimas prædiales, & personales, ita ut prædiales consuetudines tolli non possint, secus vero personales: ita Hostiensis *in c. in aliquibus, hoc tit.* Turrecrem. *in c. revertimini* 16. *q.* 1. *art.* 7. *n.* 12. & alii relati a Balboa *de præscr.* 5. *p. princ. q.* 7. qui accipiunt illa verba textus *in d. c. in aliquibus*: *Quæ debentur ex lege divina, & loci consuetudine probata*; ita ut ptiora verba referantur ad decimas prædiales; posteriora vero ad personales. Quæ sententia sustineri non potest duplici ratione. Prima, quia decimæ prædiales quoad quotam solo jure positivo debentur, ut dicemus infra *in c. in aliquibus*: igitur sicut lege positiva mutari potest quota decimarum prædialium, poterit etiam tolli consuetudine, cum non minorem auctoritatem habeat consuetudo, quam lex positiva, *l. de quibus, ff. de legibus, l.* 2. *C. quæ sit longa.* Secunda deducta ex universali Ecclesiæ praxi, juxta quam consuetudo non solvendi decimas prædiales, vel eandem partem, observatur. Quibus sententiis omissis dicendum est, decimas personales, quæ omnino a jure positivo originem ducunt, posse in totum consuetudine tolli, Covar. *d. c.* 17. *n.* 8. Suarez *d. lib. de decim. c.* 12. Moneta *eod. tr. d. c.* 5. *q.* 4. & etiam per eam introduci posse, ut decimæ uni Ecclesiæ debitæ, solvantur alii, *d. c. cum sint homines*; Fagundez *in* 5. *præcepto Eccles. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 4. Castillo *de tertiis, c.* 2. *n.* 5. Facilius etiam per consuetudinem mutantur circumstantiæ loci, temporis, & mensuræ, ut post Suarium, & Rebuffum docent Hunnius *in Encyclop. tract. de decim. cap.* 8. *in fine*, Felicianus Vega *in c. clerici, n.* 43. *in Judic.* Manrique *de different. q.* 151. Circa præstationem vero decimarum predialium non ita constat apud Interpretes. Consuetudinem circa eam non admitti docuerunt Duarenus *de sacr. Eccles. ministr. lib.* 7. *cap.* 1. Rebuffus *de decimis, q.* 13. & alii apud Hunnium *d. c.* 8. Contrarium tenuerunt Moneta *d. c.* 5. *q.* 4. Covar. *dict. cap.* 17. *n.* 8. Guttierez *lib.* 2. *canonic. cap.* 21. & alii quos referunt, & sequuntur Barbosa *de offic. Parochi, cap.* 28. §. 3. *num.* 64. Valenzuela *consil.* 114. & 147. Sed illis omissis dicendum est, consuetudine induci non posse, ut decimæ, tam prædiales, quam personales omnino non solvantur, cum talis consuetudo repugnet juri divino, & sit irrationabilis; consuetudine tamen legitime præscripta effici posse, ut laici eximantur a solutione decimarum, ubi decimæ necessariæ non sunt ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ, vel major portio quam decima solvatur. Valenzuela *consil.* 103. & 144. & si circa solutionem sit disformitas, minorem partem deberi resolvit Marinis *l.* 1. *resol. cap.* 81. ita ut ex quibusdam fructibus dumtaxat decimæ præstentur, quia aliunde manet congrua sustentatio parochi: hæc tamen consuetudo debet legitime præscribi. Et ut cognoscamus, quando consuetudine, quando præscriptione hæc exemptio competat, exponendum est, in quo differat præscriptio a consuetudine; quod valde necessarium est, quia diversa adminicula in una, ac in altera desiderantur: & quidem varias inter præscriptionem, & consuetudinem differentias agnoverunt antiquiores, quos referunt Balbus 1. *p. q.* 10. Molina *l.* 2. *de primogen. c.* 6. *n.* 10. Covar. *in regula Possessor*, 2. *p.* §. 3. *n.* 3. Guttierez *l.* 2. *canonic. c.* 21. *n.* 68. Menchaca *controv. c.* 83. *n.* 23. Parladorius *different.* 39. Suarez *d. l.* 1. *de decim. c.* 13. & *de legibus l.* 7. *c.* 1. *n.* 10. Salas *eod. tr. q.* 97. *tr.* 14. *sect.* 1. *n.* 6. Matienzo *in l.* 1. *tit.* 7. *l.* 5. *recopil. glos.* 6. *n.* 1. Nec mirum, si tot in hoc articulo torqueantur Interpretes, cum sæpe una pro alia usurpetur, & consuetudo quemadmodum præscriptio in usu constat; sicque consuetudo præscripta dicitur *in c. fin. de consuet.* ex quorum Doctorum placitis primo constituo, quoties privatus ex longo temporis usu jus aliquod acquirit, præscriptionem esse, non consuetudinem: idemque erit, si jus universitati competat, in quo omnes consentiunt; quia consuetudo est lex non scripta: lex autem non potest a privato induci, sed vel a Principe, si scripta est, vel a populo, si consuetudinaria, *lege de quibus, ff. de legibus.* Secundo erit etiam præscriptio, si universitas contra privatum aliquid acquirat, quia non potest dici consuetudo, vel lex, quæ generalis non est, nec omnes æqualiter obligat. Ergo non erit consuetudo, quæ privato jus adimit: & hæc conclusio est contra Panormitanum *in d. c. fin. n.* 20. qui docet, consuetudinem esse quoties jus universitati acquiritur, sive illud trahatur ex publico, sive ex privato, per textum *in l. si venditor* 14. §. *si constat, communia prædior.* quem sequuntur Balbus, & Guttierez *ubi supra*; sed male, ut credo; quia quemadmodum consuetudo exigit universitatem ex parte inducentis, ita etiam respectu ejus contra quem inducitur; quia lex omnes æque tenet, nec in damnum privati instituitur, *c. erit autem*, 4. *dist.* & ideo quo casu universitas jus adimit privato, præscriptionem esse recte docent Covar. *d. n.* 2. Parladorius *n.* 3. Matienzo *n.* 4. Salas *n.* 7. Suarez *d. c.* 1. *n.* 11. Nec obstat textus *in c. si constat*; quia respondetur primo, consuetudinem ibi generalem fuisse in favorem populi pro omnibus lapidicinis intra sua territoria, aut terminos constitutis, non vero pro lapidicinis privati fundi. Secundo respondeo per eam consuetudinem non adimi jus privato; quia non fuit inductum, ut gratis liceret lapides cædere, sed oblata eorum æstimatione, in quo jus privati non læditur. Tertio responderi potest, consuetudinem ibi pro præscriptione accipi, quod frequens est; sed prima solutio verior est. Tertio si universitas contra universitatem acquirat, majus dubium est, an sit consuetudo, vel præscriptio? Et communiter creditur consuetudo, ex Abbate, Baldo, & aliis supra citatis. Sed contrarium verius credo ex nuper adductis, quia consuetudo solum continet legem, per quam jus inducitur; non vero adimitur alii quod suum est; id enim præscriptione efficitur: & ita dicitur consuetudo, per quam jus acquiritur uni, sed alii non aufertur, ut notant Balbus supra, *n.* 4. Matienzo *n.* 3. Proprie igitur consuetudo tendit ad derogationem legis communis sine respectu ad alium; præscriptio vero ad acquisitionem juris alii competentis. Unde si collegium adversus privatum, vel adversus aliud collegium acquirat, non erit consuetudo, sed præscriptio; quia collegia leges ferre non possunt: & per consequens nec consuetudinem, quæ vicem habeat legis, inducere, ut notat Abbas *d. n.* 20. Idemque erit dicendum de quibuscumque aliis communitatibus, quia solus populus potest veram consuetudinem inducere, *l. de quibus, ff. de legib.* docet Suarez *d. l.* 7. *c.* 3. *n.* 8. & 10. Ex quibus apparet, quam difficile sit consuetudinem a præscriptione distinguere in hac materia decimarum; cum enim jure communi diffinitum sit, quibus decimæ debeantur, quomodoque solvendæ sint, & quo loco præstandæ, semper ac aliquid per consuetudinem detrahitur juri communi in præjudicium eorum, quibus jus commune favet, ex proxime adductis præscriptio dici debet, non consuetudo; cum uni tribuat, & alii adimat: quod plerique juribus adversatur, in quibus observari jubetur consuetudo in solutione decimarum, *in c. cum sint, cap. in aliquibus*, 8. *fin. hoc tit.* in præsenti, & alibi sæpe. Unde dicendum puto, consuetudinem in decimis tunc induci, cum universitas capax eam inducendi per tempus a lege diffinitum, & cum ceteris adminiculis, hoc, vel illo modo decimas solvere consuevit, licet ex tali modo decimandi præjudicium aliis inferatur. Probatur quia consuetudinis substantia consistit in generali derogatione legis: sed si hæc lex huic, vel illi, vel certo hominum generi favorabilis sit, & ideo si generaliter in populo fuerit usitatum aliquid in materia decimarum, quod æque ab omnibus observetur, erit dicenda consuetudo, quia illud principaliter agitur, ut juri communi derogetur; damnum autem, quod huic, vel illi privato infertur, in consideratione non est, quia secundario, & non principaliter intenditur in consuetudinis inductione. Ergo cum jus decimarum per consuetudinem immutatur, ea intervenire debent, quæ ad inducendam consuetudinem desiderantur, ut scilicet rationabilis sit, & justa, non divino, aut naturali juri contraria, sed illud inducens, quod lege præcipi posset, ut post alios recte explicant Lessius *de justitia, l.* 2. *c.* 6. *n.* 55. Salas *eodem tract. disp.* 29. *sect.* 5. Suarez *d. l.* 7. *de legibus, c.* 6. Item ut sit per tempus diuturnum observata, & legitime præscripta. Quantum autem temporis requiratur jure communi, non est diffinitum, licet jure Regio decem, vel viginti anni requirantur, ut consuetudo legem civilem abroget, *l.* 5. *tit.* 2. *p.* 1. communiter tamen docetur, consuetudinem contra jus civile decennio præscribi; quia eo jure exigitur consuetudo longæva, *l.* 1. 2. & 3. *C. quæ sit longa consuetudo*: longum autem tempus censetur decem annorum, ex titulo Codicis *de præscript. longi temp.* Quod si consuetudo sit præter jus canonicum, decem anni sufficiunt; si autem contra illud, quadraginta desiderantur, quia adversus ecclesiasticas res, aut personas non præscribitur minori spatio, quam 40. annorum, ut docuerunt *in d. l. de quibus*, Jason *n.* 44. & 45. Abbas *in d. c. fin. de consuet. n.* 11. Covar. *l.* 1. *var. c.* 17. *n.* 8. Guttierez *l.* 2. *canonic. c.* 21. *n.* 58. Suarez *de legibus, d. l.* 7. *c.* 15. *n.* 2. Salas *eod. tr. disput.* 19. *sect.* 4. Parladorius *different.* 39. *a n.* 8. Salazar *de usu & consuet. c.* 5. *n.* 1. Ex quibus constat, hanc esse communem doctrinam, & Lessio *d. n.* 45. ultra hæc duo requisita illud etiam desideratur, ut ab iis consuetudo inducantur, qui facultatem habent eam inducendi per actuum frequentiam, quæ ex adductis *in tit. de consuetudine*, petenda sunt: bona autem fides, seu titulus, non exigitur in consuetudine, sed solum in præscriptione, quia horum loco subrogantur diuturnus populi usus, & scientia Principis, saltem præsumpta, ut post alios notat Baldus *d. q.* 10. *n.* 7. Covar. *d. vers.* 10. Salas *d. disp.* 19. *sect.* 5. Suarez *d. l.* 7. *c.* 1. *n. fin.* & *d. l.* 1. *c.* 13. *a n.* 7. Parladorius *supra n.* 4. Secundum hæc dicendum est, quod si dubitetur, cui Ecclesiæ decimæ debeantur, v. g. quia non constat, in cujus territorio prædium situm sit, standum erit consuetudini decennali, quæ in hoc casu sufficit, cum sit præter jus: & ita intelligenda sunt tradita a Covar. *d. n.* 8. *vers.* 4. non bene, ut videtur, percepta a Guttierez, *dict. n.* 58. ut notat Suarez *d. l.* 1. *c.* 22. *n.* 8. Si vero certum sit, cui Ecclesiæ decimæ debeantur jure communi, non aliter ei per consuetudinem auferri poterunt, quam si 40. annis præscripta sit. Ex quo falsissimum est, quod tradit Abbas *d. c. cum sint*, *n.* 6. *gloss.* 3. decimas prædiales adimi posse Ecclesiæ, in qua sita sunt prædia per consuetudinem decennalem; quia, inquit, est præter jus: sed fallitur, cum certo jure diffinitum sit, ei Ecclesiæ has decimas deberi, & ideo Abbatem cum ratione reprehendit Suarez *dict. cap.* 22. *a n.* 2.

CAPUT XXI.

a Cælestinus III.

EX parte dilectorum filiorum nostrorum Canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quod quidam agricultores, cum simul, vel diversis anni temporibus in eodem agro, vel horto diversa semina sparserint, non nisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exsolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas faciunt pro illis ad horreum, vel ad aream deportandis. Quia igitur per hoc Canonicis ipsis, & Ecclesiæ Dei non modica irrogatur injuria, cum Levitis absque expensis decimas, sit injunctum impendi: m. quat. inquisita diligentius veritate, si rem taliter noveris se habere, agricultores illos, ut de omnibus dictorum prædiorum fructibus, nullis subtractis expensis, sed integras potius decimas, & absque diminutione persolvant, per censuram Ecclesiasticam, omni cont. & ap. cess. compellas, & auctoritate nostra districte inhibeas, ne talia de cetero aliqua cupiditate, seu præsumptione attentent.

NOTÆ.

a *Cælestinus III.*) Sic legitur in 2. collectione, *sub hoc ipso tit. cap.* 3. nullibi tamen exprimitur Prælatus, cui referibat Pontifex; unde cognosci non potest, de quibus Canonicis in præsenti agatur. Commentarium hujus textus dedi supra, *in cap.* 4.

CAPUT XXII.

a Cælestinus III.

NOn est in potestate hominum, cum plantant arbores, vel aliqua terræ semina mandant, quid eis fatio fit, vel plantatio redditura, cum juxta verbum Apostoli ad litteram exponendum, neque qui plantat aliquid plene faciat, neque qui rigat, sed Deus, qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quod quidam vestrum de vineis, olivetis, canna mellis, & frugibus, non nisi primo deductis expensis seminum, & laboris, vel agriculturæ, decimas curant Ecclesiis exhibere. Revera sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, & negotiatione, & de ipsa etiam militia, & de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita etiam ut qui his solvere neglexerint, ecclesiastica debent districtione percelli. Præterea si quis decimas Deo non dederit, quæ sunt tributa agentium animarum, & ex debito requiruntur, ad decimam partem, ut Augustinus docet, revocari meretur. Volumus igitur, & districte præcipimus, quod antequam deducatis de cunctis vestris bonis collectis expensas, salvis privilegiis *b* R. Eccl. decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis.

NOTÆ.

a *Cælestinus III.*) Ita legitur in 2. collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. nullibi autem exprimitur Prælatus, cui rescribat Cælestinus; quod & in aliis epistolis ipsius Pontificis sæpe contingit, ut jam notavi.

b *Romanæ Ecclesiæ.*) Summus enim Pontifex potest privilegium exemptionis a decimarum solutione concedere, *cap.* 2. *de Eccles. ædif.* probavi late supra, *in cap.* 4. Quod procedit duabus conditionibus concurrentibus. Prima, ut congrua sustentatio ministris Ecclesiæ suppetat, alias nec consuetudine, privilegio, aut præscriptione obligatio decimarum minui, vel mutari valet. Secunda, ut adsit justa causa concedendi similem exemptionem. Causas autem minuendi obligationem decimarum ex veteribus Historicis refert Lemaistre *lib.* 1. *de decimis, c.* 5. & jam adduximus *in c.* 4. *hoc tit.* ex quo commentario præsens petendum est.

CAPUT XXIII.

a Cælestinus III.

EX transmissa querela B. Dolen. Archidiaconi Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus, quod cum milles quidam molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ suæ, de cujus terræ proventibus decimas solebat Ecclesia percipere memorata, construxerit, de ipsius molendini obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Quia igitur fidelis homo de omnibus quæ *b* licite potest acquirere, sine diminutione decimas erogare tenetur, disc. v. p. A. f. m. quat. prædictum militem ad solutionem decimarum de obventionibus, quæ de opere in dicto molendino sibi proveniunt, sine diminutione aliqua per censuram ecclesiast. subl. ap. obst. compellatis.

NOTÆ.

a *Cælestinus III.*) Ita etiam habetur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap.* 7. sed nullibi exprimitur, cui Prælato rescribat Pontifex: unde cognosci non potest de quo Archidiacono in præsenti agatur.

b *Licite.*) Unde histriones, & meretrices ex turpi lucro non præstant decimas, ut docuerunt D. Thomas 2. 2. *quæst.* 87. *de decimis, art.* 2. *ad* 2. Sotus *lib.* 9. *de justitia, quæst.* 4. *art.* 2.

CAPUT XXIV.

Innocent. III. *a Pistoriensi Episcopo.*

A Nobis tua fraternitas requisivit, utrum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant, vel recipiunt ad *b* afficitum, cum aliis se convenit per alios excusare, quominus cogantur ad decimas persolvendas. Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus, f. t. duximus respondendum, quod a dantibus *c* possessiones, & recipientibus afficitum, de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ, nisi ab eis aliquid ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

NOTÆ.

a *Pithoriensi.*) Ita etiam legitur in tertia collect. *sub hoc tit. cap.* 1. & *in cap. a nobis, de cohabit. cleric.* ubi extat alia pars hujus textus, & ibi præsentem inscriptionem exposui.

b *Ad afficitum.*) In hac sexta collect. legitur, *ad firmam*; & rectius, juxta ea quæ notavi *in cap. 7. de locate.*

c *Dantibus possessiones, & recipientibus.*) Ita ut quisque pro parte fructuum quos percepit, & debeat solvere decimas; ita ut si coloni partiarii sint, tam colonus, quam dominus quilibet pro portione sua decimas persolvat; ita tamen ut ex eisdem fructibus redecima nunquam solvatur, juxta legem finalem, *tit. 4. l. 1. recepil.* docent Azor. *part. 1. instit. l. 7. c. 34. q. 4.* Barbosa *lib. 3. juris Eccles. c. 26. §. 1. n. 39.* Valascus *de jure emphyt. q. 30. n. 15.* unde si fundus, ut regulariter fit, colonis locetur, non debent ex eisdem fructibus colonus, & dominus decimas præstare, sed tantum unus debet eas persolvere, ut post Monetam, Rebuffum, & alios docet Manrique *de different. utriusque fori, q. 251.* quo modo accipiendus est Gutierrez *lib. 1. pract. cap. 18. num. 19.* qui docet decimas præstandas esse tam a colono, quam a domino prædii conducti.

CAPUT XXV.

Idem a *Vercellensi Episcopo.*

TUa nobis fraternitas intimavit, quod quidam laici tuæ diœcesis, & alii plures Episcopatum adjacentium decimas Ecclesiis & clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur, & conceptæ perversitatis audaciam non curant satisfactione debita emendare. Quidam enim ex eis semen, & sumptus, qui fuerint in agricultura, primitus deducendos, & de residuo impendendam esse decimam asseverant: alii vero de portione fructuum, quam a colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam *b* capellanis suis, vel aliis clericis, seu Ecclesiis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt, nonnulli clericorum vitam tam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atque districtu per Imperialem concessionem adeptos, decimas hujusmodi generaliter detinere præsumunt. Occasione præterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metuunt usurpare. Verum si ei, a quo bona cuncta procedunt, assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cum enim Deus, cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quam Dominus temporalis, cujus staturum debitum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus, aut semine separato, necessarium esse dignoscitur cum integritate persolvi, nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi percepit, suas esse decimas, & primitias asseverans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui forte *c* valerent: cumque Deo debita sit solutio decimarum, in tantum ut ad eas clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici, si moniti forte noluerint, ecclesiastica sint districtione cogendi, prætextu *d* nequitiæ clericorum nequeunt eas aliis, nisi quibus ex mandato divino debentur, pro suæ voluntatis arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuicumque concedere præter domini voluntatem: quamquam per sollicitudinem officii pastoralis clerici sint a sua nequitia coercendi. Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ, sic & dominus de *e* portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Porro cum laicis nulla sit de spiritualibus rebus concedendis, vel disponendis attributa facultas, Imperialis concessio, quantumcumque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur, nec occasione decimationis antiquæ, licet in feudum concessæ, decimæ sunt novalium usurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius *f* restringenda. Quoniam igitur pati nolumus, nec debemus, ut Ecclesiarum, & Clericorum jura præsumptione qualiber minuantur, fraternitati tuæ auctoritate præsentium indulgemus, quatenus omnes, qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis, & clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas, sublato appellationis diffugio, auctoritate Apost. per excommunicationis, vel interdicti sententiam compellendi liberam habeas facultatem. Præterea ut clericos tuæ diœcesis, de quibus fuerit auditorio tuo querela proposita de decimis antedictis, & fructibus perceptis ex eis, ad plenam sub tuo examine justitiam faciendam compellere valeas, non obstante *g* appellationis objectu in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ, devotioni tuæ præsentis scripti pagina duximus indulgendum. Decernimus ergo, &c. hanc paginam nostræ concessionis, &c.

NOTÆ.

a *Vercellensi.*) Ita etiam legitur *in c. 2. hoc tit. in 3. comp.* & in epistolis editis Coloniæ a Sirleto, *fol. 414.* ex quo regestro hujus textus litteram restituo, ut cognoscatur, eandem epistolam in antiquis compilationibus 3. & 4. & in hac 6. divisam esse in præsentem textum, & sequentem, cum simul uterque textus reperiatur in ipsa epistola. De diœcesi Vercellensi nonnulla notavi *in c. licet [illegible] tero comp.*

b *Capellanis.*) Quod supremis Principibus concessum esse probavi supra *in c. 4.*

c *Valerent.*) Hanc textus partem de decimis solvendis, non deductis expensis exposui supra *in c. 7.*

d *Nequitiæ clericorum.*) Non enim ideo decimæ subtrahi debent a populo parochis propriis, quod inhoneste & turpiter vivant, siquidem decimæ illis debentur propter laborem in administratione sacramentorum impensum, non vero propter vitæ probitatem, *c. forte 3. 14. q. 5.* D. Hieronymus ad illa verba Matthæi *c. 22.* "Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, *inquit*: Porro quod ait, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, idest nummum, tributum, & pecuniam: & quæ sunt Dei Deo, idest decimas, primitias, & oblationes. Tunc autem Cæsar Tiberius Tyrannus erat, Sacerdotes infideles, avari & in malo pertinaces, in mortem Domini jugiter meditantes, & tamen illis Dominus jubet decimas dare:" Et contra Vriclef. ita declaratum fuisse in Conc. Constant. refert Castro *adversus hæreses, verbo Decima.* docent Rebuffus *de decimis, d. q. 7. n. 15.* Gutierez *d. c. 21. n. 138.* Petrus Gregorius *lib. 13. de republ. c. 17. n. 2.* nam & hoc casu clerici decimas suas faciunt, nec tenentur eas restituere, etsi perdite vivant, nisi crimen admittant, cujus ratione fructibus beneficii ipso jure priventur.

e *Portione, quam percipit.*) Ex qua colonus decimas non præstiterat, alias redecimatio daretur, contra ea quæ adduxi supra, *in cap. a nobis.*

Divina institutione.) Hæc verba exponemus infra *in cap. in aliquibus, §. fin.*

f *Restringenda.*) Quia cum privilegium hoc contra jus commune concessum esset, restringi debebat, ut quanto minus læderet jus parochiale, ut supra probavi *in c. 4.* ubi textum hunc exposui.

g *Appellationis objectu.*) Quia in his decimarum causis proceditur appellatione non obstante.

CAPUT XXVI.

Idem *Abbati sanctæ* a *Columbanæ Senon.*

EX parte tua fuit propositum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ parochiarum tuarum, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, tibi dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra parochias tuas rediguntur noviter ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem haberes. Cum igitur tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum percipias, de novalibus eas exigere satis potes; quia ubi majus tibi conceditur, minus etiam tibi in hoc casu *b* concessum esse videtur.

NOTÆ.

a *Sanctæ Columbanæ.*) Ita legitur in 3. collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. sed legendum est *Sancti Columbæ*, ut habetur in hac 6. collectione. Varia autem sunt monasteria sub titulo S. Columbæ, unum in Italia, de quo egi *in cap. olim in causis, de restit. spol.* alia tria in Gallia. In præsenti agitur de monasterio D. Benedicti prope Senonas constructo, de quo

quo agitur in Conc. Tallensi apud Carnot. *epist. 107.* & Lupum Ferr. *epist. 10.* De eo videndi sunt Fratres Sammarthani *tom. 4. Gallia Christ. fol. 286.* Odoni ejus Abbati rescribit Innocent. in præsenti.

b *Minus concessum.*) Consonat textus *in c. visis, 16. qu. 1.* Nec contrarium probat textus *in c. fin. de translat. Episcop.* ubi illi, cui conceditur transitus ad majorem dignitatem, non censetur concessus ad minorem; nam aliter consideratur plus minusve in dignitate, quam in transitu ad dignitatem; quia difficilius permittitur transire ad parem dignitatem, quam ad majorem, ut docet Jul. Pacius *cons. 10. quæst. 81.*

CAPUT XXVII.

Idem a *Heliensi Episcopo.*

PAstoralis officii diligentia. *Et infra*: Explicari præterea postulasti, utrum quis possit de molendinis, & piscariis necessarias expensas deducere prius quam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum, Ad quod sine præjudicio melioris sententiæ respondemus, quod licet circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipsæ venduntur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendantur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimatæ: quoniam salva decima efficiuntur eorum fructus, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos alienare posse non credimus, nisi cum onere decimarum: nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, credimus deducendas expensas de proventibus decimandis; quia penes dominum res permanent restauratæ, ut si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur.

NOTÆ.

a *Heliens.*) Ita etiam legitur *in c. 4. hoc tit. in 3. collect.* & *in c. pastoralis, de rescript.* ubi alias partes hujus decretalis congessi, & præsentem inscriptionem exposui, & hujus textus commentarium dedi *supra in c. cum sint homines 7.*

CAPUT XXVIII.

Idem *Episcopo* a *Belvacensi.*

CUm contingat interdum etiam in tua diœcesi, &c. *Et infra*: Præterea requisisti, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiis, aut personis ecclesiasticis decimæ solvebantur, ad Fratres Cisterc. Ordinis donationis, vel emptionis, vel alio titulo devolvuntur, an iidem Fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis, vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tibi tale damus responsum, quod cum prædictis Fratribus a Sede Apostol. sit indultum, ut de *b* laboribus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nulli prorsus persolvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis, Ecclesiis, vel personis ecclesiasticis decimas solvere non tenentur, dummodo propriis manibus eorum, aut sumptibus excolantur. Cum autem in quibusdam parochiis ad quasdam Ecclesias, vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris a nobis, ad quem hujusmodi novalium decima incipiat pertinere. Unde inquisitioni tuæ breviter respondemus, quod cum perceptio decimarum ad parochiales Ecclesias de jure *c* communi pertineat, decimæ quorumcumque novalium, quæ fiunt in parochiis earumdem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab ipsis, qui alias percipiunt decimas, causa rationabilis ostendatur, per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere.

NOTÆ.

a *Belvacensi.*) Ita etiam legitur in 4. collectione, *sub hoc tit. c. 2.* & *in c. cum contingat, de foro compet. cum contingat, de jurejur.* ubi extant aliæ partes hujus decretalis, & præsentem inscriptionem exposui.

b *Laboribus suis.*) Ut probavi *in c. 4. sub hoc tit.*

c *De jure communi.*) Juxta adducta supra *in c. 4.*

COMMENTARIUM.

PRæscriptio circa jus decimarum dupliciter contingere potest. Primo cum præscribitur libertas, seu exemptio eas non solvendi, de qua egi supra *in c. 20.* Secundo cum præscribitur jus percipiendi decimas in aliena parochia, de qua egi *in c. ad aures 6. de decimis.* Illud autem pro hujus textus expositione notandum superest, ad hoc jus decimarum acquirendum, sicut ad alia jura ecclesiastica, quadragenariam præscriptionem desiderari, *cap. de quarta, de præscript. c. 1. eodem tit. in 6.* ubi statuitur, decimas in aliena parochia præscribi posse solum spatio quadraginta annorum cum titulo; vel si desit titulus per id tempus, cujus initium memoriam hominum excedat, quod immemoriale dicitur; nam cum huic præscriptioni resistat jus commune, quod prohibet decimas in aliena parochia percipi, ideo tam longæva præscriptio desideratur: docent Covar. *d. l. 1. var. c. 17. n. 7.* & in regula *Possessor, 2. p. §. 5. n. 2.* Menochaca *illustr. controv. c. 87.* Molina *de justitia, tract. 2. disp. 75.* Suarez *de decim. lib. 1. c. 13. num. 1.* Castillo *de tertiis, c. 15. n. 32.* Germonius *lib. 3. de sacr. c. 19.* Nec obstat regula textus *in l. si ex constituto, ff. quemadmodum servit.* quatenus probat, in præscriptione discontinuæ servitutis tempus duplicari debere: sed hoc jus percipiendi decimas discontinuum est: ergo non sufficit spatium quadraginta annorum, sed necesse est tempus illud duplicare. Pro cujus difficultatis solutione aliqui ex Interpretibus distinguendum putant inter jus civile, & canonicum, ita ut jure civili attento tempus duplicare debeat, secus vero inspecto jure canonico. Ita Innocentius *in dicto capite de quarta*, quem reprehendunt Covarr. *capite 17. n. 10.* Padilla *in l. 2. n. 8. Cod. servit. & aqua.* Quare Baldus *in dicto capite de quarta*, & *in authent. quas actiones, Cod. de sacros. Eccles.* inquit, quod quando idem tempus in præscribendis rebus jure civili, & canonico statutum est, tunc illud duplicare non est necesse: sed in præscribendis decimis, & similibus rebus tempus quadragenarium, tam jure civili, quam canonico desideratur, ut *in dicto capite de quarta*, & *in dicta authent. quas actiones*: ergo tempus illud duplicari non debet. Quem intellectum communem esse dixerunt Covarr. & Padilla *ubi proxime.* Sed aperte convincitur; nam in præscribendis rebus contra privatos, idem tempus ab utroque jure, civili, & canonico statutum est, ut probat textus *in capite placuit, & fere per totam 16. quæst. 3.* Omnes tamen consentiunt, in his rebus duplicatum tempus desiderari, quando jura discontinua sunt, *ex dict. l. si ex constituto*: ergo idem dicendum est in quadragenaria præscriptione. Ea igitur solutione omissa, ut veram assignemus, sciendum est, quadragenariam præscriptionem in favorem Ecclesiæ fuisse introductam illis in casibus, in quibus contra privatum minori tempore præscriptio [illegible] quare si in aliis rebus, in quibus jura discontinua [illegible] habeat locum temporis duplicatio; tamen in juribus ad Ecclesiam spectantibus non habet locum: nam cum in eis a jure canonico quadragenarium tempus desideretur, quod tempus ordinarium longe excedit, non est necesse, etiam in discontinuis rebus tempus duplicare, sed hæc taxatio quadragenarii temporis indistincte sequenda est; non enim debet privilegium ultra proprios terminos extendi, *cap. sane, cap. porro, de privil. cap. petitisti 7. qu. 1.* nam jus civile tempus duplicatum in discontinuis juribus exigit, quia prius breve tempus exegerat: sed cum jam fuisset in præscriptione rerum Ecclesiæ ejus favore satis prolixum tempus præscriptum, duplicari etiam in juribus discontinuis non debuit: sed Ecclesia suo privilegio etiam in eis contenta esse debet, nisi dicamus, jus percipiendi decimas non esse discontinuum; nam etsi simulata sint, quæ causam habent discontinuam; omnia tamen illa habere valent continuam possessionem, quæ solo animo retineri potest absque actuali incubatione, *l. 3. §. in amittenda, ff. de acquir. possess. l. licet, C. eodem tit.* sic enim jus percipiendi decimas, quamvis causam habeat discontinuam, tamen continuam possessionem habere potest: semper enim qui hujusmodi jus percipiendi decimas habet, paratus est decimas percipere ex fructibus quocumque tempore collectis, absque aliqua suæ possessionis intermissione; unde eo casu sufficit tempus, quod ad aliarum rerum præscriptionem statutum est. Videndus D. Joannes del Castillo *de tertiis c. 15. n. 40.* & *c. 11.* ubi de præscriptione tertiarum contra Regem nostrum agit.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

C A P U T XXIX.

Idem a *eidem*.

CUm in tua diœcesi quædam monasteria, & conventuales Ecclesiæ in multis parochiis majores decimas percipiant, & minutas, & de quibusdam fructibus annuatim perceptis decimæ non fuerint persolutæ, quæ tamen modo solvuntur: quæsivisti per Sedem Apostolicam edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales Ecclesias, quæ nec majores percipiunt, nec minutas; an ad monasteria, & illas Ecclesias conventuales, quæ nec decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere. Ad quod sic duximus respondendum, quod si fructus prædicti de illis terris proveniunt, de quibus monasteria, seu conventuales Ecclesiæ aliquos percipiebant ratione decimarum proventus, eis proculdubio debentur decimæ fructuum eorundem, cum in ipsis ab antiquo terra illa fuerit decimalis, & non debeat una, eademque substantia diverso jure censeri. Alioquin parochialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum. Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis, ut tuis verbis utamur, in Ecclesiis editis secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ, ac nullo contradictore publice comparente, licet fama privatim impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate, ut suspicionis tollatur materia, offerantur; quid tibi sit faciendum in casibus hujusmodi quæsivisti. Ad hæc taliter respondemus, quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, fraternitati tuæ denuncietet, quod ii qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per seipsum possis certificari de plano, non solum debes juramenta parentum sponte oblata recipere, verum etiam eos, qui contrahere sic nituntur, si monitis induci nequiverint, compellere, ut vel a tali contractu desistant, vel contra famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denuncians non extiterit talis, ut diximus, & de fama, vel scandalo non poterit edoceri, ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes. Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum quando banni secundum præfatam consuetudinem in Ecclesiis edebantur, utrum vox debeat suæ accusationis admitti, merito quæri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod si tempore denunciationis præmissæ is, qui jam conjunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel alias denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, utputa, si nimiæ infirmitatis fervore laborans, sanæ mentis patiebatur exilium, vel in annis erat tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerat impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin cum rationabiliter præsumatur, quod denunciationem publice factam idem existens in ipsa diœcesi minime ignorarit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus; nisi proprio firmaverit juramento, quod postea didicerit ea, quæ objicit, & ad hoc ex malitia non procedat, quia tunc etiamsi didicisset ab aliis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non deberet eidem aditus accusationis: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non existat. Utrum autem si accusatore idoneo comparente, per tres, vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probetur, per depositiones eorumdem posteriorum testium derogetur fidei sex, vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverunt, distinguendo personas, & gradus; a quibus directe ii, de quorum agitur copula, descenderunt: an primi posterioribus præferantur, non immerito quæri posset? Quanquam ad aliud, & ob aliud juraverint illi, quam isti; si tamen in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem quæ primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, quod partes testificata didicerint, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu. Datum Later. 4. Kalend. Novemb. P. N. anno 15.

N O T Æ.

a *Eidem.*) Id est Beluacensi Episcopo, ut legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. c.2. & in c. cum in tua 44. de testibus, c. cum in tua 27. de sponsi.* & in epistolis Innocentii III. editis a Bosqueto *lib.3. regestr.13. epist.128.* ex quo regestro litteram hujus textus restituo.

COMMENTARIUM.

1 IN his duabus decisionibus agitur de præscriptione decimarum in aliena parochia, & docetur, eam non extendi ad novalia; quod etiam docetur *in c. 3. in 5. collect.* ubi Honorius III. ita scribit; „ Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod in parochia Ecclesiæ tuæ veteres percipis decimas integraliter, per hoc credens quod a te debeant in eadem parochia novalium etiam decimæ pertin[illegible] venerabilis I. n. Episcopus Novar. hujusmodi novalium decimas R. Canonico Novar. quasi hoc potuerit de consuetudine, quæ dicenda esset verius corruptela, concessit; pro quo quidem ad quosdam ipse judices nostras litteras impetravit, qui contra te iniquam diffinitivam sententiam protulerunt, a qua tu ad nos vocem appellationis emittens, aliis obtinuisti negotium delegari. A nobis e[illegible] humiliter postulasti, ut de indulgentia nostra in parochia Ecclesiæ tuæ, in qua veteres decimas percipis, haberes etiam percipiendi decimas de novalibus facultatem. Cum ergo perceptio decimarum ad parochiales Ecclesias de jure communi pertineat, per quod decimæ novalium, quæ fuerint in parochiis earumdem, ad ipsas spectare noscuntur: tibi, & Ecclesiæ tuæ prædictorum novalium decimas indulgemus, ita quod ex hoc eidem Canonico quoad vixerit, si eum contra te obtinere contigerit, præjudicium nullum fiat; post ejus tamen decessum supradictæ decimæ ad tuam Ecclesiam devolvantur. „

C A P U T XXX.

Idem *Vesprinen.* a *Episcopo*

DUdum adversus fratres *b* Hierosolym. Hospitalis sancti Stephani Alben. te proponente in nostra præsentia quæstionem, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum *c* suorum Vesprinen. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi, eosdem citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis, & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati. Comparentibus igitur te, ac ipsis statuto termino coram nobis, dil. fil. nost. G. tit. Sancti Martini Presbyt. Card. tibi, & ipsis concessimus auditorem, coram quo decimas omnium terrarum, quæ per rusticos Hospitalis in Vesprinensi dicec. excoluntur, & de Cyrogan. & de nova Curia Ecclesias, quæ per Hospitalarios detinentur, easdem tanquam ad te spectantes, intentione tua de jure *d* communi fundata petiisti. Prior autem Hospitalis ejusdem in prædictis decimis, & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se tibi non teneri super his aliquatenus respondere: quod cum per auditorem eumdem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus quod idem Prior præscriptionis *e* titulum, quem allegaret, probaret. Qui tandem post deliberationem præhabitam coram ven. fr. n. Alban. Episcopo, qui post recessum memorati Card. de causa cognovit, inclytæ recordationis G. Regis, ac E. matris ipsius Reginæ Ungariæ consessionem allegavit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam tunc temporis, sicut asserunt, Ecclesiæ memoratæ spectabant, cum decimis, & pertinentiis suis concesserunt, ac in perpetuam eleemosynam Hospitali donationis titulo assignarunt: confirmationis bon. mem. Clementis Papæ præd. n. transcriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem; & asserens nihilominus, ipsam a fel. rec. Lucio Papa prædecessore nostro postmodum confirmatam. Cetterum ex parte tua fuit propositum ex adverso, quod in decimis, & in Ecclesiis a Rege, & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec a donatione ipsorum initium habere poterat, nec a conna allegatus titulus nullus erat, cum sacrilegii crimen incurrat secundum canonicas sanctiones, qui Ecclesias, vel Ecclesiasticum aliquod beneficium de manu reciperet *f* laicali. Unde si contingat laicum in donatione Ecclesiæ talibus verbis uti: Do tibi Ecclesiam talem; nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum, quod habet in ipsa, prout *g* in constitutionem a nobis edita continetur expresse. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quod cum confuse ipsa Ecclesia sancti Stephani cum omnibus decimis, & Ecclesiis, & aliis quæ ad eam pertinent, confirmetur, jus Episcopale non tollitur, cum de illo non exprimatur ibidem, sed tantum debita decimarum portio intra parochiam Ecclesiæ sancti Stephani collatarum, secundum terræ consuetudinem eisdem Hospitalariis reservetur: præsertim cum petitæ a te decimæ in parochia sancti Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Econtra vero fuit a parte altera replicatum, quod cum spatio xxx. annorum tacueris, juri tuo tacite renuntiasse videris. Sed & hoc pars tua visa est repellere, allegando quod xxv. annorum taciturnitas non jure communi, sed in *h* privilegiis noscitur obtinere; unde jure communi, quod habet Episcopus in decimis, vel in Ecclesiis suæ diœc. nonnisi xl. annorum *i* taciturnitate privatur. Nos igitur his, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita, plenius intellectis, cum donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere; & ex confessione partis adversæ liquido nobis constet, petitas decimas, & Ecclesias intra parochiam sancti Stephani non concludi, etiam prædicta donatio teneat, quod per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti Stephani, Hospitali cum decimis, & aliis ad se pertinentibus factam, etiamsi authenticum appareret, Episcopali juri nullatenus derogetur, de f. n. con. auctoritate Apost. sententialiter prohibemus, ne fratres Hospitalis præsumant ulterius præpedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

N O T Æ.

a *Vesprinen.*) Ita legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. c.1.* quæ diœcesis est in Ungaria, sub Archiepiscopo Strigoniensi, ut notavi *in c. exposuisti, de prebendis.*

b *Hierosolym.*) De his Hospitalariis jam nonnulla notavi alibi.

c *Decimas rusticorum.*) Quas etiam privilegiati, & exempti persolvuntur, ut supra probavi *in c.2.*

d *De jure communi.*) Probat Rota apud Pennam *to. 1. decis. 560.* & plura adducit Solorzanus *tom.2. de jure Indiar. lib.1. c.21. nu.21.*

e *Titulum.*) Quia præscriptio non erat immemorabilis, alias necessarium non esset docere de titulo, *c.2. de præscrip. lib.6.* plura de titulo necessario ad præscriptionem, adduxi *in c. si diligenti, de præscript.*

f *Laicali.*) Late probavi *in c. Missana, de elect.*

g *Constitutione.*) *Cap. pastoralis, de donat.*

h *Privilegiis.*) *Cap. si de terra, de privileg.*

i *Quadraginta annorum.*) Juxta adducta supra *in c. cum contingat.*

C A P U T XXXI.

Idem *in Concilio* a *generali*.

IN aliquibus regionibus quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine christiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias majores, inde reditus assequantur. Volentes igitur super indemnitatibus his Ecclesiarum providere, statuimus, ut ipsi deinde talibus personis, & totaliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per cens. eccles. compellantur.

N O T Æ.

a *Generali.*) Lateranensi videlicet, sub Innocent. III. celebrato, ubi *can.54.* reperitur hic textus, in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.5.* de quo Concilio nonnulla notavi *in c.1. de summa Trinit.*

COMMENTARIUM.

PRo hujus textus expositione sciendum est, nonnullas gentes etiam sacro baptismate ablutas in more habuisse decimas nullas præstare, aut saltem eas non integre persolvere. Legimus enim apud Krantzium *lib.4. Vvandal.* p[illegible] Holzatos prius quam in Ungariam, terram incultam, [illegible]que ingratam transterrentur, & agros colere inciperent, pactum fuisse cum Sacerdotibus, & Episcopis ejusdem regionis, ut ab omnibus decimis liberi essent, & tantum aliquot mensuras grani pro unoquoque aratro penderent: & etiam Hermoldus Presbyter *in chron. Sclav. c.11.* refert, Sclavos certum tributum pro universis decimis solvisse Episcopis Aldeburgensibus, his verbis: *Dabatur Pontifici annuum de omni Vagirorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura grani, & quadraginta radiendi lini, & duodecim nummi puri argenti.* Et cum conquererentur clerici paupertate oppressi, auctoritate Ducis Sclavorum pactum initum fuit de augendo ipso tributo, ut refert idem Presbyter *lib.1. c.92.* illis verbis: *Holzatensis necessitate constricti, presente Duce cum Pontifice tale pactum injunxit, ut facerent augmentationem decimarum, & solverent de manso sex modios siliginis, & octo avenæ, illius (inquam) modii, qui vulgo dicitur Hemmethe.* Et ne succedentium forte Pontificum paterentur angarias, rogaverunt hoc Ducis, atque Pontificis sigillis confirmari. Imo apud Græcos valde dubia est decimarum penitatio; siquidem in tot canonibus, & Ecclesiæ constitutionibus a Gratiano compilatis in causa *16. q.1.* & a Raymundo in præsenti, nulla mentio fit decimarum Ecclesiæ Orientalis. Primis autem Ecclesiæ sæculis decimas apud Græcos solutas fuisse, constat ex Origene, qui decimarum Ecclesiæ Alexandrinæ meminit *homil.11.* & Isidoro Pelusiota, qui monachus fuit monasterii Montis Pelusiaci in Ægypto, vixitque temporibus Theodosii, qui *epist.317.* Herminium Comitem ita alloquitur: *Præclare Dominum honoras, cum nobis fructuum vestrorum primitias tribuis, decimamque partem ex ubertate terræ tuæ, ei a quo eam accepisti, pendis.* Et in Ecclesia Antiochena eumdem ritum decimæ sacro sacerdotum altaris ærario inferendæ, vigusse putat Interpres Chrysost. *hom.18. in c.8. act. Apost.* ibi: *Parumne est torcular benedici? parumne est ex omnibus frugibus ac decimis prius partem, ac decimam accipere? Ad pacem agricolarum hoc utile est.* Sed sequentibus sæculis, etsi primitiarum mentio fit apud Scriptores Græcos, Epiphanium videlicet *hæres* 80. Gregorium Naz. *epist.80.* sanctum Antiochum in homilia, quæ extat *to.1. bibliorth.* nullum tamen decimarum vestigium extat, & eam penitationem cessasse Constantinopoli, ex sterilitate diœceseos deducit Lemaistre *lib.1. de decimis, c.6.* præcipue cum legamus frumenti transvectionem quotannis fieri ex Ægypto, quam felicem embolam Imperatores appellarunt: & penuriam rei frumentariæ in urbe Constantinop. suadet distributio quotidiana panis, quæ singulis diebus fiebat non solum in pauperes, verum & in honestiores personas, de qua *in l. quia, C. Theod. de annonis civil. l. panis, l. universi, eodem tit. l. hac, C. de secundis nuptiis*, notavit Cironius *ad tit. de prebend.* Accedit, nam apud Græcos certa erant constituta tributa pro sacerdotum alimentis, ut constat ex novella 3. Justin. ex novel. 43. *de officin. & tabern.* & in bulla aurea Imperatoris Isaaci Comneni, hujus tributi summa ita taxatur: *Nomine Canonici a vico habente triginta fumaria nummus unus aureorum exigatur, argentei duo, aries unus, hordei medii sex, vini mensuræ sex, farinæ medii sex, triginta gallinæ: ab eo vero, qui fumaria viginti habet; dimidium aurei, argentum æquivalens duobus argenteis, agnus mediæ ætatis unus, hordei medii quatuor, vini mensura quatuor, gallinæ viginti: a vico denique decem habente fumaria, quinque argentei, agnus unus, hordei medii duo, gallinæ decem, quemadmodum & in veterum exactorum sigillis scriptum est.* Sed cum temporibus Innocentii III. Constantinopoli a Latinis capta, ut retuli *in c. scriptum, de elect.* Sacerdotes Latini ritus Romanæ Ecclesiæ, cæremoniasque ibi intulerint, etiam decimas, cæteraque consuetudines pie observandas, ac r[illegible]iose colendas decreverant, reluctantibus Græcis, & ma[illegible]erum, ac Nobilium in dignitate superbia. Illi en[illegible] [illegible]uel prohibuerunt hominibus suis, ne decimas pender[illegible] romano more: eos vero augebat maxime Latinorum imperium, eo quod Latini cogerent Nobiles Græcos Ecclesiis restituere opes, & facultates ablatas; itaque cum tanto tempore sese indociles præberent, & decimarum pensionem exhorrescerent, sæpe excommunicationis metus est illis incussus. Imo cum ad bellum adversus Michaelitium quendam Græciæ res turbantem, & omnia ferro, igneque populantem, Proceres Achajæ sese accingerent, non ante Dominicum corpus, & sanguinem, pacis, bellique præsidium saluare, de manibus Sacerdotum ceperunt, quam polliceretur se decimam in posterum more Romano sacerdotibus soluturos, nec prohibituros amplius, quominus eorum servi, homines, ac vassalli eam præstationem Ecclesiæ ministrarent. Ita elicitur ex epistola 161. apud Innocentium *l. 1. regestr. 13.* Ad Archiepiscopum Larissensem, & Episcopum Citonien. ubi de Achajæ Nobilibus sic loquitur: „ Canonicos (inquit) in nonnullis Ecclesiis includere non verentur excommunicatos, tam laicos, quam clericos in sua pertinacia consovendo. Cumque ducum ad bellum contra Michaelitium proceturi recipientes corpus, & sanguinem Jesu-Christi, omnes pariter promisissent, quin imo per vasum obligaverint se solemne, quod de ipso prælio reditturi decimas Ecclesiis suis solverent, & subditos suos, tam Græcos, quam Latinos cogerent ad solvendum: at postmodum efficere non curarunt. Quocirca fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Latinos ejusmodi, ut Ecclesiis suis solvant, sicut ex communi jure, ac speciali quoque tenentur, &c. inducere procuretis, ipsos ad hoc, si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, sicut justum fuerit, compellentes. „ Et certe Innocentii III. temporibus decimarum jugum Græcia magna ex parte recuperat, ut ex ejusdem epistolis liquet, qui-

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

bus multæ contentiones sedantur ortæ inter Canonicos, & Episcopum de decimarum partitione. *Ep.* 44. sedatur ortum diffidium inter clericos, & Patriarcham Constantinop. quod nempe Patriarcha jussus a Legato Sedis Apostolicæ Cardin. Sancti Marcelli dare Canonicis quartam decimarum, per triennium eam retinuisset. *Epist.* 105. *lib.* 1. hortatur omnes Larisiensis diœcesis, ut decimas ablatas Episcopis restituant. Eadem hortatione utitur *epist.* 108. *eod. lib. ad Imperatorem Constantinop.* cujus milites decimas Cittensis diœcesis occupabant. *Epist.* 62. *lib.* 4. componitur lis orta inter Episcopum Nitriensem, & Abbatem de Ægris in diœcesi Cenadiensi, super quodam jure decimarum: unde, ni fallor, in præsenti canone PP. respexerunt ad Latinos simul degentes cum Græcis, qui prædia excolenda illis locabant, unde Ecclesia decimis fraudabatur: quare juste, & recte in præsenti statuitur, ut domini prædia sua locent illis personis, a quibus decimæ solvi consueverunt; id est, aliis fidelibus Latinis, qui semper decimas præstiterunt.

§.

ILlę quippe decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

COMMENTARIUM.

CElebris quæstio est, tam inter Theologos, quam Canonistas, utrum decimarum obligatio sit juris naturalis, divinive, aut tantum ecclesiastici? In qua quæstione, juris naturalis, divinique esse, docuerunt antiquiores Canonistæ, quos referunt & sequuntur Guttierez *lib.* 1. *canonic. c.* 22. Azevedo *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *recopil. n.* 5. Rebuffus *de decimis*, *q.* 1. *n.* 11. Borellus *in summa decis. tit.* 19. *n.* 1. Germonius *lib.* 43. *de sacror. immunit. c.* 19. Corrasco *ad ll. Recopil. c.* 6. noviter Lemaistre *lib.* 1. *de decimis*, *cap.* 2. & 3. Castillo *to.* 7. *contr. tit. de tertiis*, *c.* 10. Dartis *de benef. sect.* 1. *c.* 1. plura Solorzanus *to.* 2. *lib.* 1. *c.* 21. *n.* 6. Qui nituntur sequentibus fundamentis. Primo, quia decimæ debentur Deo in recognitionem supremi dominii, *c. tua nobis* 26. *c. cum non sit* 33. *hoc tit.* D. Augustinus, seu quivis auctor est tractatus 20. *de restit. Catholica controv. to.* 9. ibi: „ Unusquisque de quali ingenio, vel artificio vivit, de ipso decimam Deo in pauperibus, vel Ecclesiis donet. Consideret quia omnia Dei sunt, per quæ vivit, sive terra, sive flumina, sive semina, vel omnia, quæ sub cœlo sunt, vel super cœlos; & si ipse non dedisset, nihil utique haberet: nam Deus qui dignatur totum dare, decimam de suo dignatur a nobis repetere „. Quam sententiam ipse Sanctus repetit *to.* 10. *serm.* 219. Sed cultum illum Deo exhiberi jus naturale dictat: ergo decimarum obligatio juris naturalis est. Secundo, nam decimæ præstantur pro alimoniis sacerdotum, *c.* 3. *Malachiæ*, *Num. c.* 18. naturalis autem ratio suadet, ut clericis spiritualia administrantibus alimenta præstentur, *c. cum secundum*, ubi probavi, *de prebend.* Ergo, &c. Tertio, quia ante legem scriptam plerique in lege naturæ decimam, vel similem fructuum partem Deo, & ejus sacerdotibus obtulerunt, ut legitur *Genesis c.* 4. 14. & 28. quod & Gentiles solo naturæ lumine instructos observasse supra probavi *in c.* 3. Deinde ex lege veteri decimas deberi sæpe repetitum legimus. *Exod. c.* 22. & 29. *Levit. c.* 27. *Numer. c.* 18. *Deut. c.* 12. & supra illustravi *in c.* 1. Et hanc obligationem lege evangelica firmatam fuisse, probatur ex eo, nam si hoc præceptum, ut proxime dixi, juri naturali congruit, continebitur lege divina; nam præter fidei & sacramentorum præcepta, quæ supernaturalia sunt, in nullo discrepant lex divina, & naturalis. Deinceps apud Lucam *c.* 11. Dominus reprehendit Pharisæos charitatis opera omitteantes, his verbis: " Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis mentham, & anethum, & „ cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, judicium „ & misericordiam: hæc oportuit facere, & illa non omitte„ re. *Et c.* 21. *Matthæi*, ibi: Nisi abundaverit justitia vestra „ plusquam Scribarum, &c. *Et ibi*: Reddite quæ sunt Cæsa„ ris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo „. Igitur cum decimarum præstatio fuerit a Christo Domino in lege gratiæ commendata, earum obligatio juris divini est. [illegible] apertius hæc sententia firmatur, & diffinitur ab Eccl[illegible]us, & Conciliis, ut fecerunt D. Clem. *l.* 2. *const. c.* [illegible] decimis & pri„ mitiis secundum mandatum Dei da[illegible] Dei homo conlu„ mat; voluntaria vero quæ occasione pauperum offeruntur, „ recte dispensat orphanis, viduis, afflictis, peregrinis, egen„ tibus „. D. Ambros. relatus *in c. numquid eo* 16. *q.* 4. D. August. *in c.* 10. 16. *q.* 1. Urbanus II. *in c.* 2. 16. *q.* 2. ibi: *Decimas omnino dare Deo non negligatur, quas ipse Deus dare constituit.* Greg. VII. relatus *in c.* 1. 16. *q.* 7. ibi: *Oportet nos decimas, & primitias, quas jure sacerdotum esse sanximus, ab omni populo accipere, quas fideles Domino præcipiente offerunt.* Alex. III. *in c. parochianus, hoc tit.* ibi: *Cum decima non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint instituta.* Innocentius III. *in c. tua, hoc tit. Quæ divina constitutione debentur.* Honorius III. *in c. fin. hoc tit. in* 5. *compil.* ibi: *Cum decimæ sint debita Domino, quas in signum universalis dominii sibi Dominus reservavit.* Ex Conciliis idem statuerunt Matiscon. 2. *can.* 5. ibi: *Leges divina consulentes sacerdotibus, ut ministris Ecclesiarum, pro hereditaria portione omni populo præceperunt decimas fructuum suorum locis sacris præstare.* Concil. Mogunt. 1. sub Carolo, *can.* 38. *Admonemus, atque præcipimus, ut decimas Deo dari omnino non negligatur, quas Deus ipse sibi dari constituit; quia timendum est, quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria.* Concil. Trib. *can.* 13. Lateran. *in præsenti* §. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 2.

Contrariam sententiam, videlicet decimarum obligationem a jure ecclesiastico tantum provenire, docuere omnes fere Theologi cum D. Th. 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. & *quodlibet.* 2. *art.* 8. Sotus *lib.* 9. *de justitia*, *q.* 4. *art.* 1. Castro *adver. hæreses*, *verbo Decima*, Tostatus *in c.* 13. *Matthæi*, *q.* 149. & recentiores Canonistæ, Covar. *d. lib.* 1. *var. c.* 17. *n.* 2. Guttierez *d. c.* 21. *n.* 7. Moneta *de decimis*, *c.* 1. *n.* 1 & 2. Menchaca *lib.* 3. *illustr. c.* 89. Duarenus *lib.* 7. *de sacr. eccles. ministr. c.* 1. plures congesti a Solorzano *sup. n.* 45. alii a Cenedo relati *ad decret. eccles. tit.* 66. *n.* 13. Pro quibus sequentia faciunt fundamenta: nam ex lege divina ea tantum tenemur servare, quæ a Christo Domino nobis præcepta sunt: sed de solvendis decimis nec in Evangelio, nec apud Apostolos ullum extat præceptum: ergo ex lege divina obligatio decimarum non provenit. Nec refragatur præceptum legis veteris, nam illud, sicut cetera præcepta ipsius legis, post legem gratiæ cessavit, *c. translato*, ubi probavi, *de constit.* Secundo, nam quæ divini juris sunt, contrario usu, aut Pontificiis privilegio tolli, sive in parte minui non possunt, *c. auctas* 9. *c. memor* 10. *c. sed* 11. *c. habent* 24. *q.* 1. *c. proposui*, *de concess. prebend. c. litteras*, *de restit. spol.* Sed decimæ consuetudine, & privilegio tolluntur, atque minuuntur, *c. cum ordinem*, *de rescript. c. dilecti* 3. *c. suggestum*, *c. ex parte*, *c. ad audientiam*, *h. t.* unde in aliquibus regionibus non decima, sed portio minor præstatur. Conc. Turon. sub Carolo *can.* 46. & in Ecclesiæ nascentis exordio, unde Evangelii puritas maxime petenda est, qui monumenta antiquorum monasteriorum requirat, nihil frequentius invenit, quam milites decimas monachorum Ecclesiis devovisse: igitur non ex jure divino eas debebant. Nec desunt qui ab his omnino diversam sequantur sententiam, asserendo discrimen constitui debere inter decimas prædiales, & personales: & docent, prædiales ex jure divino deberi, personales vero dumtaxat ex lege ecclesiastica: ita docuerunt Hostiensis *in summa*, *h. tit.* Henricus Boich. *in c. pervenit*, *h. tit.* Felinus *in c. causam*, *de rescript.* & dicit commune esse Cardinalis in præsenti. Moventur ex eo; nam licet præceptum morale legis veteris inveniatur de decimis prædialibus, non vero reperitur de personalibus: ergo ex jure tantum ecclesiastico earum obligatio descendit. Eos sequitur noviter Nicolaus Lemaistre *de decimis c.* 2. & 3. & defendit decimas prædiales omnino provenire a jure divino, tam quoad substantiam, quam quoad quotam: decimas vero personales tantum juris ecclesiastici esse. Diversam opinionem alii sequuntur asserentes in decimis duo esse discernenda, videlicet substantiam, hoc est obligationem alendi ministros Ecclesiæ, & taxationem, quotam, seu quantitatem decimarum. Quoad substantiam ajunt, decimas provenire a jure naturali, & divino; quoad quotam tamen, seu quantitatis taxationem, a jure ecclesiastico originem ducere. Ita docuerunt Suarez *d. tr. de decimis*, *c.* 9. *n.* 10. Covar. *d. c.* 17. *n.* 2. Azor 1. *p. inst. lib.* 7. *c.* 13. Fagundez *in* 5. *p.* [illegible] *Eccles. lib.* 1. *c.* 1. Lælius *lib.* 2. *de just. c.* 59. *dub.* 1. Barbos[illegible] *de offic. parochi*, Hunnius *in Encycl. d. tract. de dec. c.* 1.

In qua opinionum varietate veriorem credo D. Thom. sententiam, videlicet decimas non deberi ex jure divino a Christo Domino promulgato, quod proprie jus divinum est: qua retenta non obstant contraria fundamenta prioris sententiæ. Non primum ex testimoniis veteris Testamenti; fatemur enim sub synagoga fuisse decimas debitas ex jure divino; sed illud jus jam cessavit, quare inde argumentum deduci non potest; quia nunc non probatur esse aliquid de jure divino ex eo, quod olim fuisset, ut optime probat Tostatus ubi sup. maxime quia præceptum de decimis, ut decimæ fuerunt a Deo tam specialiter constitutæ, non potuit esse morale, sed ad summum judiciale, vel forsan cæremoniale, quæ jam cessarunt. Ergo prout tale fuit, cessavit etiam. Rursus in quantum fuit morale, vel naturale, fuit quatenus respiciebat compensationem debitam pro labore ministrorum deservientium templo: sed in hoc conceptu non potuit decima deberi magis quam vigesima, aut quinquagesima; nec magis deberi de fructibus, quam de aliis obventionibus, aut emolumentis: ergo nec ut præceptum morale debuit reputari. Nec obstant Christi Domini verba apud Matthæum *c.* 23. Lucam *c.* 11. quia in illis nihil asseruit constituendo obligationem solvendi decimas, sed tantum arguebat Judæos, qui sub lege veteri vivebant, & tenebantur etiam de illis oleribus decimare; quia in minimis erant seduli, ut sancti viderentur; & in maximis interioribus deficiebant, ideo dixit Dominus loquens de decimatione: *Hæc oportuit facere*; nempe de præterito, & sub lege veteri; non tamen dixit, *oportet*, quod verbum posset importare præceptum, cum de præsenti fit, & futurum respiciat: ita Tostatus *d.* 9. 149. Nec obstat textus *in d. c. parochianos*, & alii supra expensi; nam in eo tantum docetur, decimas fuisse instituras jure divino; quod fatemur de sua prima institutione a Deo facta populo Hebraico: unde deducunt Ecclesiæ PP. in illis auctoritatibus decimas deberi, quasi dicant, quia illi populo indictæ fuerunt decimæ ad sustentationem ministrorum per summum Deum, qui est optimæ ordinationis optimus artifex, constat & juste ab Ecclesia imperari, non exorbitanter; & in Ecclesia esse potestatem eas percipiendi: ergo ab institutione antiqua Dei descendit ad præceptum ecclesiasticum, ex quo D. Thomas *quodlib.* 2. *art.* 8. & *quodlib.* 6. *art.* 10. & *d. qu.* 87. *art.* 1. deducit, hujusmodi quotam augeri posse, vel minui, si ratio urgeat: non ergo dicendum est, decimas quantum ad substantiam esse de jure divino, & in prædictis juribus decimas dici debitas de jure divino, ex duplici causa, & utraque non impropria. Prima, quia olim de jure divino debebantur, a quo Ecclesia exemplum sumpsit: secunda, quia præbere stipendium ministris Dei juris naturalis est, ex traditis *in ca. cum secundum*, *de prebend.* quod appellatur etiam divinum, quia versatur circa rem divinam, ut egregie docet Covar. *l.* 1. *var. cap.* 17. ad cujus mentem reducendi sunt qui postea scripserunt, quorum longum agmen referunt Barbosa *de jure Eccles. l.* 3. *c.* 16. *n.* 2. Solorzanus *d. c.* 21. *ex n.* 44. Valenzuela *cons.* 114.

CAPUT XXXIII.

Idem a *in eodem*.

CUm non sit in homine, quod semen ferenti reddat, vel respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli, neque qui plantat est aliquid, nec qui rigat, sed qui incrementum dat Deus; ipsum quidem mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidam in decimis defraudare nituntur, census, & tributa quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis dominii quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit: Mos & Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum: vel saltem hi, ad quos census & tributa indecimata pervenirent (quoniam res cum onere suo transit) ea per cens. eccl. decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

NOTÆ.

a IN *eodem*.) Concilio videlicet generali Lateran. sub Innocentio III. *can.* 54. ubi reperitur canon hic: & in quarta collectione *sub hoc tit. c.* 6. & textum hunc exposui supra *in cap.* 26.

CAPUT XXXIV.

Idem *in* a *eodem*.

NUper Abbates Cisterciens. Ordinis in generali Capitulo congregati ad commonitionem nostram provide statuerunt, ne de cætero Fratres ipsius Ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur Ecclesiis, nisi forte pro monasteriis de novo fundatis; & si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundatis, committantur aliis excolendæ, a quibus Ecclesiis decimæ persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum Ecclesiæ ulterius prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etsi eas propriis manibus, aut sumptibus excoluerint, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Nos ergo statutum gratum, & ratum habentes, hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus, ut Ecclesiarum Prælati promptiores, & efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, ut eorum privilegia diligentius, & perfectius valeant observare.

NOTÆ.

a EOdem.) Concilio videlicet Lateran. *can.* 55. sub Innocen. III. celebrato, ubi habetur præsens textus, & in quarta collectione *sub hoc tit. c.* 7. Casus autem, seu causa hujus constitutionis ita contigit. Cum monachi Cisterciensis anno 1213. Capitulum generale celebrarent sub Arnaldo II. in eo recitatæ fuerunt Pontificis litteræ super querelis ad eum delatis per diversos Episcopos, præcipue per Quinquecclesiensem: quibus litteris Pontifex commonebat ipsos Cistercienses, imo communabat abolitionem privilegii illis concessi super exemptione decimarum, ut constat ex epistola 85. ipsius Pontificis, *lib.* 16. ubi ita illis rescribit: „ Venerabilis frater noster Quinquecclesiensis Episcopus nobis intimare curavit, quod vos extendentes ad lucra turpia manus vestras, multitudinem emitis vinearum, de quibus sibi, vel Ecclesiæ suæ diœcesis decimæ solvi solent; quarum vinum licet nequaquam in usus vestros expendatis, sed vendendum faciatis ad alias provincias deportari, decimas tamen sibi, vel ipsis Ecclesiis subtrahitis ex iisdem. Cum igitur ex hoc Ordini vestro plurimum detrahatur, universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ab iis de cetero taliter desistatis, quod materia scandali auferatur, & super hoc de vobis clamor ad nos ulterius non ascendat, scientes vobis esse merito formidandum, ne propter clamores hujusmodi sacrum Concilium auctore Domino in proximo celebrandum privilegia vestra coarctanda prodeat, vel etiam revocanda, cum privilegium mereatur amittere, qui concessa sibi abutitur libertate. Datum Laterani XII. Kalend. Junii, Pontif. nostri anno XVI. „ Lectis hujusmodi litteris Cistercienses statuerunt, modum esse ponendum libertati, sicut & avaritiæ; prescripseruntque decimas esse solvendas ex conductis prædiis, quæ deinceps acquirerent, sive pretio empta essent, sive fidelium largitione donata, & omnia ea, aut respuenda esse, aut decimas ipsos soluturos: refert Manrique *t.* 4. *annal. Cisterc. an.* 1213. *c.* 12. Cujus constitutionis Capituli generalis Cisterc. meminit Innocentius III. in præsenti, & statuit, prædictam moderationem esse observandam, non solum ab ipsis Cistercienses, verum & ab aliis æquale privilegium exemptionis habentibus. Verba hujus textus refert Manrique *d. to.* 4. *ann.* 1213. *c.* 12. & *anno* 1215. *c.* 5. *n.* 6.

COMMENTARIUM.

CUM in præsenti textu modus imponatur privilegiis exemptionis a solutione decimarum diversis monachorum Ordinibus concessis, ita ut de prædiis noviter acquisitis decimas ipsi exempti legitimis parochis exsolvant; & postea plura alia privilegia circa eamdem exemptionem ipsi monachi, & alii Religiosi a Sede Apostolica impetraverint, vulgo quæri solet, an in similibus privilegiis debeat fieri expressa mentio, & derogatio hujus textus? Et expressam ejus derogationem desiderari docuerunt plures, quos sequitur Barbosa in præsenti, *n.* 1. & *de jure Eccles. lib.* 3. *c.* 16. *n.* 37. Noguerol. *alleg.* 39. *n.* 24. Guttierez *lib.* 2. *canonic. c.* 21. *n.* 126. Rota apud Tamburinum *tom.* 3. *de jure Abbatiss. decis.* 94. Larrea *alleg.* 58. *n.* 2. Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 21. Quo moventur ex eo, quia cum præsens constitutio Concilii generalis sit, debet fieri ejus expressa derogatio, juxta communem sententiam, quam tuentur plures, quos referunt, & sequuntur Balboa *in c.* 1. *de judiciis*, *n.* 3. Barbosa *ad Concil. Trid. sess.* 1. *cap.* 1. Fragoso *de regim. Christ. Reip. p.* 1. *lib.* 1. *disp.* 1. §. 7. Sed contrarium, & rectius docuerunt Menochius *consil.* 196. *n.* 9. Rota apud Cavallerium *decis.* 430. & apud Seraphinum *dec.* 331. Frances 1. *p. decis.* 764. Marquesanus *de commiss.* 2. *p. pag.* 424. Nam verius est, etiam constitutionis conciliaris necessariam non esse expressam, & specialem derogationem; sed sufficere clausulam illam generalem, *non obstantibus, & cetera*, ut docent plures congesti a Barbosa *de clausulis*, *clausul.* 82. Basilius *de macrim. lib.* 8. *c.* 17. §. 2. *n.* 19. unde etsi præsens constitutio esset conciliaris, quod negandum est, juxta tradita *in c.* 1. *de summa Trinit.* non desideraretur ejus specialis derogatio, licet in nonnullis privilegiis ad majorem securitatem eam clausulam derogatoriam hujus textus adjectam legerim.

CAPUT XXXV.

a Gregorius IX.

INterdicimus universis personis ecclesiasticis, ut decimas detentas a Laicis, ad alienas Ecclesias pertinentes, in pignus recipere ab eisdem laicis non præsumat.

NOTÆ.

a G*regorius IX.*) Qui motu proprio præsentem edidit constitutionem, intendens decimas a laicis occupatas virtute infeudationis Pontificiæ facilius recuperari; nam cum laici eas præscribere nequirent, *cap. causam quæ* 7. *de prescript.* Ecclesiastici vero possint, ideo facilius Ecclesia poterat eas a laicis recuperare. Quæ fuit etiam ratio textus *in cap. in Lateranensi* 31. *de prebend. c. cum Apostolica*, *de his quæ fiunt a Prælat. c. cum & plantare* 3. *de privil.* Ideoque prohibet Gregorius decimas pignori dari sub spe redemptionis; quod plerumque fiebat a monachis, & personis, qui eas obtinere non poterant, ut probavi supra *in c. quisquis*, *de elect.* pro expositione textus *in cap.* 2. *de usuris*; & præsens commentarium petendum est ex adductis supra *in c. prohibemus*.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.